

Capitolul I

NOȚIUNI GENERALE DESPRE PROCLAMAREA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Proclamarea drepturilor omului la nivel regional european este realizată prin intermediul organizațiilor internaționale care au atribuții în acest domeniu, indiferent de întinderea lor. Din acest punct de vedere, la nivelul continentului european există 3 organizații internaționale cu atribuții mai mult sau mai puțin extinse în domeniul drepturilor omului: Consiliul Europei, Uniunea Europeană și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa. În ce ne privește, ne vom concentra atenția asupra celei mai importante și extinse dintre acestea, mai ales din perspectiva preocupării pentru problematica drepturilor omului, Consiliul Europei.

1. Consiliul Europei și proclamarea drepturilor omului

Consiliul Europei reprezintă o organizație internațională, interguvernamentală și regională care reunește 46 de state membre ale continentului european (47 înainte de retragerea Rusiei) și care are ca principal obiectiv „*crearea pe continentul european a unui spațiu comun al democrației și dreptului în scopul respectării valorilor fundamentale: drepturile omului, democrația pluralistă și statul de drept*”¹.

În materia drepturilor omului, la nivelul Consiliului Europei au fost elaborate foarte multe instrumente juridice de consacrare și protecție a acestora, fie că vorbim de tratate multilaterale cu valoare generală, fie specializate²: Carta Social Europeană (1961), Carta Social Europeană Revizuită (1996), Convenția Europeană pentru Prevenirea Torturii, a Pedepselor sau Tratatelor Inumane sau Degradante (1987), Convenția Europeană pentru Asistența Medicală și Socială (1953), Carta Europeană a Limbilor Regionale și Minoritare (1992), Convenția-cadru privind Protecția Minorităților Naționale (1995), Convenția Europeană privind Exercițiul Drepturilor Copilului (1996), Convenția pentru Protecția Drepturilor Omului și a Demnității Ființei Umane referitoare la Aplicarea Biologiei și a Medicinii, Convenția privind Drepturile Omului și Biomedicina (1997) etc. Dintre acestea, cel mai important tratat multilateral de protecție în domeniu este Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale adoptată la 4 noiembrie 1950 și intrată în vigoare la 3 septembrie 1953 (în continuare „*Convenția*” sau „*Convenția europeană*”).

Din preambulul Convenției, care este nu doar primul, ci și cel mai important tratat multilateral încheiat la nivelul Consiliului Europei, reiese atașamentul statelor contractante față de drepturile omului și libertățile fundamentale care reprezintă „*temelia înseși a justiției*”

---

¹ *Dicționar*, p. 148.

² Lista tuturor tratatelor este disponibilă pe www.coe.int; a se vedea și T. Corlățean, *Protecția europeană și internațională a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, pp. 30-31.

și a păcii în lume și a căror menținere se bazează (...) pe un regim cu adevărat democratic (...) și pe o concepție comună și un respect comun al drepturilor omului din care acestea decurg". De asemenea, din preambul reiese și atașamentul statelor părți semnatare față de „patrimoniul comun de idealuri și tradiții politice”, „respectarea libertății” și „preeminența dreptului”.

Totodată, prin art. 1 din Convenție, statele își asumă obligația respectării drepturilor omului față de orice persoană aflată sub jurisdicția lor.

Convenția, în forma sa inițială, prevedea o serie de drepturi și libertăți individuale (dreptul la viață, dreptul de a nu fi supus torturii și relelor tratamente, dreptul de a nu fi supus sclaviei, muncii forțate sau obligatorii, dreptul la libertate și siguranță, libertatea de exprimare, libertatea gândirii, de conștiință și religie etc.). Ulterior, Convenției i s-au adăugat o serie de protocoale adiționale, dintre care unele au adus modificări de natură procedurală, în timp ce altele au mai adăugat catalogului inițial câteva drepturi și libertăți (dreptul de proprietate, dreptul la instruire, dreptul la alegeri libere, libertatea de circulație etc.).

Convenția Europeană este un instrument obligatoriu pentru statele semnatare, ridicând drepturile individuale consacrate la nivel de categorie juridică și conferindu-le pentru prima dată în dreptul internațional un regim de protecție¹. Convenția consacră un catalog de drepturi civile și politice (excepție fac dreptul de proprietate – drept de natură economică – și drepturile cu conotație socială – libertatea sindicală, dreptul la instruire, interdicția muncii forțate).

Convenția are cel puțin două elemente care fac din sistemul de protecție existent la nivelul Consiliului Europei cel mai eficient mecanism: acceptarea dreptului la recurs individual (art. 34 din Convenție) și acceptarea jurisdicției obligatorii a Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare Curtea sau CEDO), (art. 46 din Convenție)².

Acceptarea celor două elemente s-a făcut prin declarații facultative³. România este parte la mecanismul Convenției de la data de 20 iunie 1994, aceasta fiind semnată și ratificată de țara noastră ca o condiție de aderare la Consiliul Europei.

Convenția Europeană reprezintă cel mai reușit instrument de protecție în materia drepturilor omului, stabilind un control supranațional asupra acțiunilor activităților statale prin instituirea unui mecanism de control jurisdicțional ce poate fi activat prin inițiative individuale⁴.

Din punct de vedere al conținutului, Convenția este alcătuită din trei titluri. Titlul I consacră drepturile și libertățile propriu-zise; Titlul al II-lea instituie normele care reglementează activitatea Curții Europene a Drepturilor Omului ca mecanism de protecție a drepturilor consacrate, iar Titlul al III-lea este intitulat „Dispoziții diverse”. Pe parcursul anilor, Convenția a suferit modificări și completări, prin intermediul protocoalelor adiționale. Dintre acestea mai sunt în vigoare Protocoalele adiționale nr. 1, 4, 6, 7, 12, 13, 14, 15 și 16. Convenția a evoluat atât prin completările aduse de protocoalele adiționale, cât și prin interpretări evolutive date de Curtea de la Strasbourg drepturilor și libertăților pe care le consacră⁵.

¹ Fr. Sudre, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Ed. Polirom, Iași, 2006, p. 114.

² *Dicționar*, p. 162.

³ *Ibidem*.

⁴ D. Chagnollaud, G. Drago (coord.), *Dictionnaire des droits fondamentaux*, Dalloz, Paris, 2010, p. 69.

⁵ *Dicționar*, p. 164.

Mecanismul instituțional de protecție a drepturilor omului consacrat de Convenție prezintă, de asemenea, aspecte de originalitate, oferindu-le cetățenilor beneficiul unui control judiciar al respectării lor.

Mecanismul inițial de protecție prevedea 3 organe principale: Comisia Europeană a Drepturilor Omului (în continuare „Comisia” sau „fosta Comisie”), (organ de anchetă și mediere), Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei (organ politic de decizie) și Curtea Europeană a Drepturilor Omului (organ judiciar de decizie)¹.

Protocolul nr. 11, intrat în vigoare la 1 noiembrie 1998, a revoluționat mecanismul de protecție prin introducerea unui singur organ, unul judiciar, Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Totodată, spre deosebire de sistemul anterior, unde Comisia era cea care sesiza Curtea, prin intrarea în vigoare a Protocolului nr. 11 s-a creat posibilitatea sesizării Curții de către orice persoană interesată, consacându-se astfel dreptul la recurs individual. Momentan Protocolul nr. 11 nu mai este în vigoare, fiind modificat de Protocolul nr. 14.

Protocoalele nr. 15 și 16 au marcat o nouă abordare a raporturilor dintre ordinele juridice naționale și sistemul convențional de garantare a drepturilor și libertăților fundamentale, primul prin valorizarea principiului subsidiarității și a marjei naționale de apreciere și al doilea, prin consacarea dialogului judiciar instituționalizat dintre instanțele naționale și Curtea europeană².

Protocolul nr. 15, intrat în vigoare la 1 august 2021, după ratificarea lui de către Italia, aduce o serie de modificări Convenției, dintre care cea mai importantă este scurtarea de la 6 luni la 4 luni a termenului în care poate fi sesizată Curtea. Modificarea are scopul de a duce, în primul rând, la o scurtare a duratei procedurilor în fața Curții. Noul termen de sesizare a Curții a fost pus efectiv în practică de la data de 1 februarie 2022 și este aplicabil doar în cazurile în care decizia judecătorească națională definitivă a fost pronunțată ulterior datei intrării sale în vigoare, respectiv 1 august 2021. Totodată, în preambulul acestui protocol sunt introduse pentru prima dată referințe la principiul subsidiarității, care conferă statelor părți principalul rol în garantarea drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție, și la doctrina marjei naționale de apreciere a acestora³.

Consacrarea la nivel convențional a principiului subsidiarității și a marjei naționale de apreciere reprezintă maniera prin care statele semnatare pot reorienta jurisprudența Curții. Practic, este lăsată o mai mare libertate statelor de a limita drepturile și este acordată o mai mare atenție particularităților naționale, dublate însă de posibilitatea intervenției controlului subsidiar al Curții. Autoritățile naționale au un rol primordial în a garanta drepturile și libertățile prevăzute de Convenție și de a alege măsurile pe care le consideră necesare. Acest aspect nu poate fi neglijat de judecătorii Curții al căror rol este de a interveni în măsura în care sistemul național de protecție eșuează⁴. De altfel, într-o cauză, chiar cu puțin timp înainte de intrarea în vigoare a Protocolului nr. 15, Marea Cameră analizând întinderea marjei naționale de apreciere în materia dreptului la viața de familie, a subliniat faptul că

---

¹ Fr. Sudre, *op. cit.*, p. 114.

² L. Burgorgue-Larsen, *La Convention européenne des droits de l'homme*, 3e édition, LGDJ, Paris, 2019, p. 23.

³ [Http://www.coe.int](http://www.coe.int).

⁴ L. Burgorgue-Larsen, *op. cit.*, pp. 23-34; J.Fr. Renucci, *Droit européen des droits de l'homme. Droits et libertés fondamentaux garantis par la CEDH*, 9e édition, LGDJ, Paris, 2021, pp. 29-30.

Protocolul 15 care se referă la principiul subsidiarității și doctrina marjei naționale de apreciere urmează să intre în vigoare¹.

Protocolul nr. 16 a consacrat o procedură *sui generis* prin care instanțele de grad înalt din statele care l-au ratificat pot să solicite CEDO opinii privind probleme de principiu referitoare la interpretarea și aplicarea drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție și protocoalele adiționale². Protocolul a fost ratificat de minimul necesar de 10 state membre și a intrat în vigoare, cu privire doar la statele care l-au ratificat, la data de 1 august 2018³. Solicitarea de avize consultative poate fi făcută doar în cauzele pendinte și trebuie motivată prin prezentarea aspectelor pertinente privind contextul juridic și factual. Avizele consultative sunt date de Marea Cameră, trebuie motivate și nu sunt obligatorii⁴. Deși art. 5 al Protocolului nr. 16 prevede că avizele consultative nu au un caracter obligatoriu, apreciez că ele trebuie totuși luate serios în considerare nu doar de instanța care l-a solicitat, ci și de autoritățile altor state părți la Convenție întrucât din cuprinsul avizelor se pot decela principii călăuzitoare ale jurisprudenței Curții. În plus, trebuie ținut cont și de faptul că Avizele consultative sunt date în formațiune de Mare Cameră, ceea ce le amplifică forța jurisprudențială. Până în acest moment, în cinci ani de la intrarea în vigoare a Protocolului nr. 16, Curtea europeană s-a pronunțat în șase avize consultative.

Prima opinie de acest gen a fost solicitată de Curtea de Casație din Franța cu privire la interpretarea unei probleme juridice ce ținea de respectarea dreptului la viață privată prevăzut de art. 8 din Convenție. Pe scurt, instanța supremă franceză dorea să afle dacă, refuzul transcrierii în registrele de stare civilă a actului de naștere al unui copil născut în străinătate ca urmare a unei sarcini purtate de o mamă surogat însă mama legală să fie mama pentru care s-a purtat sarcina, depășește marja de apreciere a statului și dacă avea relevanță faptul că copilul a fost conceput cu gameți de la mama de intenție și dacă posibilitatea adoptării de mama de intenție a acestui copil al soțului său care era și tată biologic, ceea ce reprezintă o modalitate de stabilire a filiației cu privire la acesta, permite respectarea art. 8. În răspunsul său, Curtea a statuat că statele nu au nicio obligație de a transcrie certificatul de naștere al unui copil născut din mamă surogat în străinătate pentru a stabili legătura de filiație cu mama de intenție iar adopția poate fi o metodă de recunoaștere a acestei legături⁵.

Al doilea aviz consultativ a fost solicitat de Curtea Constituțională din Armenia cu privire la aplicabilitatea art. 7 din Convenție.

În răspunsul său, Curtea a confirmat că utilizarea tehnicii „*legislației prin referință*” sau a „*legislației prin trimitere*” pentru incriminarea acțiunilor sau omisiunilor nu este în sine incompatibilă cu cerințele art. 7 din Convenție această cerință aplicându-se și atunci

---

¹ *M.A. c. Danemarcei*, par. 150.

² L. Burgorgue-Larsen, *op. cit.*, p. 25.

³ [Http://www.coe.int](http://www.coe.int); până la 10 octombrie 2023, Protocolul a fost ratificat de 22 de state din 46: Albania, Andorra, Armenia, Azerbaidjan, Bosnia și Herțegovina, Estonia, Finlanda, Franța, Georgia, Grecia, Lituania, Luxemburg, Macedonia de Nord, Muntenegru, Olanda, Republica Moldova, România, San Marino, Slovacia, Slovenia, Ucraina.

⁴ Art. 1, 2, 5 din Protocolul nr. 16.

⁵ Avizul Consultativ referitor la recunoașterea în dreptul intern a unei legături de filiație între un copil născut dintr-o sarcină purtată în străinătate a unei mame surogat și mama de intenție, par. 9, 35-59.

când standardul menționat are în ordinea juridică internă un rang ierarhic sau un nivel mai mare de abstractizare decât standardul de referință¹.

Al treilea aviz consultativ solicitat de Curtea Supremă Administrativă din Lituania a vizat proporționalitatea unei interdicții generale de a candida la alegerile parlamentare după ce respectiva persoană a fost supusă unei proceduri anterioare de destituire. În răspunsul său, Curtea a subliniat că proporționalitatea interdicției trebuie stabilită după criteriile de natură obiectivă care să permită luarea în considerare, în mod transparent, a circumstanțelor relevante legate nu numai de evenimentele care au condus la destituirea persoanei în cauză, ci și de funcțiile pe care se dorește ca această persoană să le exercite în viitor. Prin urmare, acestea ar trebui să fie identificate în principal din perspectiva cerințelor de bună funcționare a instituției în care persoana respectivă dorește să devină membru, precum și a sistemului constituțional și democratic în ansamblu, în statul, în cauză².

Într-o a patra procedură de acest tip, Curtea de Casație din Armenia a solicitat emiterea unui aviz consultativ cu privire la compatibilitatea cu art. 7 din Convenție a neaplicării termenelor de prescripție a răspunderii penale în ceea ce privește tortura sau infracțiunile penale echivalente prin invocarea cu prioritate a izvoarelor de drept internațional cu valoare de jus cogens, în cazul în care dreptul intern nu impune o astfel de neaplicare a acestor termene de prescripție. Astfel, Curtea a concluzionat că art. 7 se opune reluării urmăririi penale cu privire la o infracțiune prescrisă. Totuși, revine instanței naționale să stabilească dacă a existat un temei juridic suficient de clar și previzibil în sensul art. 7 din Convenție pentru ca infracțiunea în cauză să nu fie prescrisă în conformitate cu normele de drept internațional și care sunt aplicabile în sistemul juridic național³.

Al cincilea aviz consultativ a vizat o solicitare a Consiliului de Stat din Franța cu privire la criteriile relevante pentru evaluarea compatibilității cu art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1 (protecția proprietății) a unei dispoziții legale care exclude posibilitatea ca asociațiile de proprietari de terenuri înființate după crearea unei asociații municipale de vânători autorizată să își retragă terenurile de pe fondurile de vânătoare ale acesteia după ce au atins suprafața minimă pentru a putea face acest lucru. Dezlegarea dată de Curte a fost în sensul că mai întâi Consiliul de Stat trebuie să aprecieze dacă diferența de tratament între asociațiile care au o existență recunoscută înainte de data creării asociației municipale și asociațiile înființate după această dată ar putea intra în domeniul de aplicare a articolului 14 din Convenție coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1 și, în caz afirmativ, dacă această diferență se referea la persoane aflate în situații analoge sau relativ similare. În cazul în care

---

¹ Avizul Consultativ referitor la utilizarea tehnicii „legislației prin referință” pentru definirea unei infracțiuni și a criteriilor care trebuie aplicate pentru a compara legea penală așa cum era în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii și legea penală modificată, par. 74; pentru mai multe detalii, a se vedea „*Neretroactivitatea legii penale*” *infra*, pp. 177-179.

² Avizul Consultativ privind evaluarea proporționalității, din perspectiva articolului 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție, a unei interdicții generale pentru o persoană de a candida la alegeri în urma destituirii în contextul unei „proceduri de punere sub acuzare” solicitat de Curtea Supremă Administrativă din Lituania

³ Avizul Consultativ privind aplicabilitatea termenului de prescripție a răspunderii penale, condamnărilor și pedepselor lor pentru infracțiuni care constituie, în fond, acte de tortură solicitat de Curtea de Casație a Armeniei.

răspunsul la fiecare dintre aceste două întrebări preliminare este afirmativ, Curtea consideră că, pentru a stabili dacă diferența de tratament în cauză este „legitimă și rezonabilă” și, în consecință, compatibilă cu art. 14 din Convenție coroborat cu art. 1 din Protocolului nr. 1, instanța solicitantă va trebui să se asigure: în primul rând, că în momentul în care face o distincție între categoriile de proprietari de terenuri sau de drepturi de vânatoare în funcție de data la care asociația a fost înființată, legiuitorul a urmărit unul sau mai multe „scopuri legitime”, în al doilea rând, că legea a oferit un temei juridic care să satisfacă cerința de legalitate consacrată la articolul 1 din Protocolul nr. 1 și, în al treilea rând, că a existat un "raport rezonabil de proporționalitate" între mijloacele utilizate și scopul sau scopurile legitime urmărite¹.

Cel mai recent aviz consultativ a fost acordat la solicitarea Curții Supreme din Finlanda și a vizat aspecte legate de procedura de adopție a unui adult. În răspunsul său, Curtea a statuat că procedurile judiciare privind încuviințarea adopției unui copil adult sunt de natură să afecteze viața privată a unui părinte biologic în temeiul art. 8 din Convenție. Părintelui respectiv trebuie să i se ofere posibilitatea de a fi audiat, iar argumentele prezentate trebuie luate în considerare în măsura în care sunt relevante. Cu toate acestea, având în vedere marja largă de apreciere la care are dreptul statul în reglementarea procedurii de adopție a unui adult, respectarea articolului 8 nu impune ca părintelui biologic să i se acorde statutul de parte sau dreptul de a contesta încuviințarea adopției².

În cazul în care instanța solicitantă stabilește că dreptul invocat de mama biologică nu există în dreptul intern, din punctul său de vedere, art. 6 din Convenție nu este aplicabil procedurii de adopție a unui adult.

România a semnat și ratificat ambele protocoale³.

Din conținutul legii de ratificare a Protocolului nr. 16 reiese că solicitarea de avize consultative poate fi făcută atât de Înalta Curte de Casație și Justiție, cât și de Curtea Constituțională a României în chestiuni de principiu privind interpretarea Convenției, în scopul clarificării unor aspecte necesare soluționării cauzei. Înalta Curte de Casație și Justiție poate solicita avize consultative atât în materie civilă, cât și penală. Sesizarea se face prin încheiere motivată, nesupusă vreunei căi de atac, din oficiu sau la solicitarea unei părți, a procurorului sau a persoanei vătămate. În materie civilă, sesizarea se face fie de Înalta Curte investită cu soluționarea cauzei în recurs sau în procedura sesizării în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. În materie penală, sesizarea Curții de la Strasbourg se poate face de instanța supremă din România investită cu judecarea unei cauze în primă sau ultimă instanță ori în procedura sesizării în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.

---

¹ Avizul Consultativ privind diferența de tratament dintre asociațiile de proprietari înființate înainte și după crearea unei asociații municipale de vânători autorizate solicitat de Consiliul de Stat din Franța.

² Avizul Consultativ privind statutul procedural și drepturile unui părinte biologic în procedura de adopție a unui adult solicitat de Curtea Supremă din Finlanda.

³ Protocolul nr. 15 a fost ratificat prin Legea nr. 157/2014, publicată în M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014; Protocolul nr. 16 a fost ratificat prin Legea nr. 173/2022 publicată în M. Of. nr. 560 din 8 iunie 2022.

Suspendarea cauzei este facultativă dacă sesizarea este făcută de Înalta Curte și obligatorie dacă este făcută de Curtea Constituțională. Deși conform legii de ratificare avizele pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu sunt obligatorii, totuși ele pot deschide calea unei revizuiri pentru că prin acest act normativ se introduc și noi cazuri de revizuire ca urmare a pronunțării de către Curtea Europeană a unui aviz consultativ. Totodată, emiterea unui aviz de către instanța de la Strasbourg nu împiedică persoanele interesate să se adreseze acesteia cu cereri individuale¹.

2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Curtea Europeană a Drepturilor Omului este o instanță internațională permanentă și independentă, cu sediul la Strasbourg, care își desfășoară activitatea începând cu data de 21 ianuarie 1959, după acceptarea jurisdicției sale de către numărul minim de 8 state prevăzut inițial ca fiind necesar pentru ratificare.

Ea reprezintă la ora actuală principala instituție ce realizează mecanismul de control prevăzut de Convenția europeană².

La început, funcția jurisdicțională era asigurată de un mecanism tripartit:

- Comisia Europeană a Drepturilor Omului, care era competentă să analizeze admisibilitatea cererilor, să stabilească situația de fapt, să angajeze soluționarea amiabilă a cauzelor și să formuleze avize dacă se constata o încălcare a Convenției;

- Comitetul Miniștrilor, care putea adopta decizii definitive în cauzele care nu erau aduse în fața Curții;

- Curtea Europeană a Drepturilor Omului, competentă să pronunțe o hotărâre definitivă și obligatorie, în cauzele în care putea fi sesizată doar de Comisie sau de statele părți³.

Protocolul nr. 11 a reformat acest mecanism de control prin instituirea unei Curți unice care poate analiza toate plângerile individuale și cererile interstatale, referitoare la pretense încălcări ale Convenției.

Admiterea unui stat în Consiliul Europei presupune și acceptarea jurisdicției Curții Europene a Drepturilor Omului.

Deși Protocolul nr. 11 a revoluționat mecanismul de control, acesta și-a dovedit limitele în scurt timp, întrucât Curtea a fost copleșită de numărul excesiv de mare de plângeri din partea cetățenilor (peste 100.000).

Prin urmare, în procesul de reformă a Curții a fost adoptat Protocolul nr. 14, intrat în vigoare la 1 iunie 2010, după ratificarea sa de către Rusia, protocol care a introdus o serie de modificări de natură procedurală permițând o mai bună procesare a cererilor (criteriul prejudiciului minim ca și condiție nouă de admisibilitate, judecătorul unic care să trateze cererile inadmisibile, creșterea rolului Comisarului pentru Drepturile Omului, introducerea de măsuri de examinare a cauzelor repetitive etc.).

---

¹ Legea nr. 173/2022

² D. Chagnollaud, G. Drago (coord.), *op. cit.*, p. 140.

³ *Dicționar*, p. 173.

2.1. Organizarea și funcționarea Curții

Conform art. 20 din Convenție, Curtea este alcătuită dintr-un număr de judecători, egal cu cel al statelor semnatare ale Convenției și, în același timp, membre ale Consiliului European. Aceștia trebuie să se bucure de „cea mai înaltă reputație morală” și „să întrunească condițiile cerute pentru exercitarea unor înalte funcții judiciare sau să fie juriști având o competență recunoscută”¹. Înainte de retragerea Rusiei din Consiliul European, numărul judecătorilor era de 47 (maximul atins vreodată). De la data de 16 septembrie 2022, de când mandatul judecătorului ales din partea Rusiei a încetat, numărul judecătorilor Curții este de 46.

„Judecătorul își exercită mandatul cu titlu individual”² și trebuie să satisfacă exigențele de independență și imparțialitate, inclusiv față de statele care i-au propus³. Regimul imunității recunoscut acestora vine să-i protejeze pe judecători, în special față de statul în numele căruia au fost numiți, spre deosebire de regimul clasic de imunități al reprezentanților diplomați care nu sunt protejați și în statul acreditant (de origine).

Judecătorii sunt aleși pe o perioadă de 9 ani de Adunarea Parlamentară a Consiliului European de pe o listă de 3 candidați propusă de statul parte. Această listă trebuie să satisfacă și criteriul „gender balance”, care impune prezența a cel puțin unei femei.

Judecătorii pot fi revocați din funcție doar prin decizia celorlalți judecători luată cu 2/3 din voturi dacă au încetat să îndeplinească condițiile necesare⁴.

Curtea este condusă de un președinte care este secondat de doi vicepreședinți, fiecare din ei ales pentru un mandat de 3 ani. Cei 46 de judecători se întrunesc în Adunarea Plenară a Curții pentru alegerea președintelui Curții, a vicepreședinților, a președinților de Secție, a grefierului Curții și a adjunctului acestuia și pentru adoptarea Regulamentului Curții sau pentru constituirea de Camere pentru o perioadă determinată⁵.

Curtea este sprijinită în activitatea sa de Grefă, ai cărei reprezentanți trebuie să fie independenți și imparțiali⁶.

Pentru examinarea cauzelor, Curtea judecă în următoarele formațiuni (complete) de judecată⁷:

- Judecătorul unic;
- Comitetele de 3 judecători;
- Camerele de 7 judecători;
- Marea Cameră, formată din 17 judecători.

Curtea este împărțită în 5 secții, formațiunile de judecată fiind organizate în cadrul acestora. Judecătorul ales din partea unui stat este membru de drept al Camerei și al Marii Camere când statul său este parte în cauză⁸. Cauzele României sunt analizate în cadrul celei de-a patra secții, de unde face parte și judecătorul numit din partea României.

¹ Art. 21 par. 1 din Convenție.

² Art. 21 par. 2 din Convenție.

³ Art. 21 par. 3 din Convenție.

⁴ Art. 23 par. 4 din Convenție.

⁵ Art. 25 din Convenție.

⁶ Art. 24 din Convenție.

⁷ Art. 26 par. 1 din Convenție.

⁸ Art. 26 par. 4 din Convenție.

2.2. Consecințele retragerii Rusiei din Consiliul Europei

Prin Rezoluția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei (2022)2 din 16 martie 2022, s-a decis că în contextul agresiunii ruse din Ucraina, Rusia încetează să mai fie membru al Consiliului Europei, după ce anterior, la 26 februarie 2022 Comitetul de Miniștri a dispus suspendarea dreptului de reprezentare a Rusiei la Consiliu. Cu o zi înainte, respectiv pe 15 martie 2022, Rusia și-a notificat retragerea sa din Consiliul Europei și denunțarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Cu toate acestea, în baza art. 58 din Convenție, părțile rămân legate de dispozițiile sale o perioadă de 6 luni după data denunțării.

Prin urmare, abia la data de 16 septembrie 2022, Rusia a încetat să mai fie parte a Convenției pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale. Acest aspect a generat o serie de consecințe practice în ce privește activitatea Curții, aspecte care au fost lămurite printr-o serie de hotărâri ulterioare. Retragerea Rusiei din Consiliul Europei a avut efecte semnificative în ce privește organizarea și funcționarea Curții Europene a Drepturilor Omului. Astfel, judecătorul Rusiei și-a încetat activitatea, lista de judecători ad-hoc a Rusiei nu a mai fost valabilă așa încât au apărut o serie de probleme organizatorice care trebuiau lămurite.

Curtea, prin interpretarea art. 58 din Convenție, a stabilit că este în continuare competentă să judece plângerile îndreptate împotriva Rusiei privind eventualele încălcări ce au avut loc până la data de 16 septembrie 2022¹. În lipsa judecătorului ales din partea Rusiei, acesta este înlocuit cu un judecător ad-hoc desemnat din rândul judecătorilor Curții². Cu privire la apărările pe care Guvernul Rusiei trebuie să și le facă în cauzele pendente, Curtea a subliniat că aceasta are obligația să coopereze cu organele Consiliului Europei și după încetarea calității de parte la Convenție. Rusia a fost invitată să își expună punctul de vedere în cauzele pendente însă a refuzat să o facă. Acest aspect a fost interpretat ca o abținere de a participa la procedurile în fața Curții. Prin urmare, Curtea nu a fost împiedicată să se pronunțe în cauzele pe care le-a judecat și să analizeze serios problemele de fapt și de drept ridicate în fața ei³.

2.3. Procedura în fața Curții

Formațiunile de judecată ale Curții sunt: Judecătorul unic, Comitetul (alcătuit din 3 judecători), Camera (alcătuită din 7 judecători), Marea Cameră (alcătuită din 17 judecători).

O plângere adresată Curții, după înregistrarea pe rolul acesteia, trece printr-o etapă de filtraj ce are drept obiectiv repartizarea către formațiunea de judecată corespunzătoare.

Dacă inadmisibilitatea sa este vădită sau cererea poate fi radiată de pe rol fără o examinare suplimentară, decizia este luată de **Judecătorul unic** și este definitivă⁴, reclamantul fiind informat de acest lucru prin intermediul unei comunicări nemotivate. Dacă judecătorul

---

¹ Fedotova ș.a. c. Rusiei, par. 68-72.

² Kutayev c. Rusiei, par. 7-9.

³ Svetova ș.a. c. Rusiei, par. 29-31.

⁴ Art. 27 din Convenție.

unic nu declară cererea inadmisibilă, o va trimite unui Comitet sau unei Camere pentru o examinare suplimentară¹.

Comitetul poate declara cererea inadmisibilă sau să o radieze de pe rol dacă nu mai este necesară o examinare suplimentară² sau în cazul unei jurisprudențe anterioare constante a Curții referitoare la problema supusă analizei („*jurisprudență bine stabilită*”) o poate declara admisibilă și chiar poate pronunța o hotărâre pe fond³. Judecătorul ales în numele unui stat nu participă obligatoriu la judecata acestor cauze, însă poate fi invitat să participe în orice fază a procedurii⁴.

Dacă plângerea nu este vădit inadmisibilă și nu sunt necesare examinări suplimentare cu privire la admisibilitate și fond, plângerea este comunicată Guvernului pârât, care este invitat o dată cu reclamantul să depună observații. Acesta este practic momentul de debut al procedurii contencioase și momentul în care Guvernul află de existența unei plângeri pe rolul Curții. Trebuie precizat că Guvernul nu are cunoștința de marea majoritate a plângerilor inadmisibile, cu excepția celor publicate de Curte. Până la momentul comunicării plângerii, practic acesta nu este parte în procedură, Curtea desfășurând o procedură exclusiv cu reclamantul. Este posibil însă ca, până la comunicarea plângerii către Guvern, acesta să ia cunoștința de existența plângerii, fie prin solicitarea din partea Curții de informații suplimentare sau prin aplicare de măsuri provizorii.

După formularea obiecțiunilor asupra admisibilității și fondului, urmează formularea observațiilor în baza art. 41 din Convenție prin cererea reclamantului de satisfacție echitabilă.

După formularea observațiilor de către părți, Comitetul se pronunță printr-o decizie sau hotărâre definitivă⁵. De asemenea, decizia de admisibilitate se poate da separat de decizia asupra fondului.

Comitetul poate să se desesizeze în favoarea **Camerei** dacă cererea respectivă nu face obiectul unei jurisprudențe constante (bine stabilite).

Procedura în fața Camerei cuprinde, de asemenea, faza observațiilor scrise depuse de părți asupra admisibilității, fondului și satisfacției echitabile.

În fața Camerei se poate desfășura și o fază orală la solicitarea motivată a părților sau în urma unei decizii din oficiu. Faza orală este rar organizată de către Curte și, de regulă, în situații excepționale în care sunt aspecte foarte importante ce trebuie puse în dezbatere în fața publicului sau când sunt analizate alte aspecte de noutate sau de interes major.

Hotărârea Camerei poate fi atacată în fața **Marii Camere** în termen de 3 luni de la pronunțare, printr-o cerere de retrimiter formulată în condițiile art. 43 din Convenție. Cererile de retrimiter sunt analizate de un Comitet de filtraj, alcătuit din 5 judecători.

Solicitările de retrimiter la Marea Cameră sunt rareori admise de Comitetul de filtraj, ele fiind limitate la plângerile ce ridică probleme grave de interpretare sau aplicare a Convenției sau a Protocoalelor sale sau alte probleme grave cu caracter general⁶.

---

¹ Art. 27 par. 3 din Convenție.

² Art. 28 par. 1 lit. a) din Convenție.

³ Art. 28 alin. (1) lit. b) din Convenție.

⁴ Art. 28 par. 3 din Convenție.

⁵ Art. 28 par. 2 din Convenție.

⁶ Art. 43 par. 2 din Convenție.

Pe tot parcursul procedurii părțile pot soluționa cauza prin încheierea unei înțelegeri amiabile ce trebuie validată de Curte printr-o decizie¹. Dacă reclamantul refuză încheierea unei înțelegeri amiabile, Guvernul pârât poate formula o declarație unilaterală prin care recunoaște încălcarea invocată de reclamant și se angajează să ofere o reparație adecvată fie pecuniară, fie să-și îndeplinească o serie de obligații cu caracter general sau individual. Curtea se pronunță asupra acestei declarații și, dacă o admite, radiază cauza de pe rol. Marea Cameră este investită dacă o cerere de retrimiteră trece de filtrul Colegiului de 5 judecători care-și exercită atribuțiile în baza art. 43 par. 2 din Convenție sau dacă o Cameră se desesizează în favoarea sa în baza art. 30. În fața Marii Camere se desfășoară obligatoriu atât faza scrisă, cât și faza orală.

Decizia Marii Camere este definitivă².

Publicitatea procedurilor reprezintă regula după care se desfășoară activitatea Curții. Totuși, audierile publice au loc rar, în funcție de decizia Curții. Cauzele analizate de Marea Cameră parcurg însă și o ședință publică de audiere a pledoariilor. Deciziile Curții sunt publicate în integralitatea lor pe site-ul oficial al acesteia (www.echr.coe.int), de regulă, în cel puțin una dintre limbile oficiale ale Curții (engleză sau franceză). Alte decizii de interes pot fi publicate și în alte limbi (rusă, italiană, turcă, română etc.). De asemenea, în ultimii ani Curtea publică pe pagina sa web înregistrarea ședințelor de audiere a pledoariilor desfășurate în fața sa.

Satisfacția (reparația) echitabilă

Conform art. 41 din Convenție, intitulat „Satisfacția echitabilă”, „dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă”.

Astfel, în cazul în care Curtea constată că a fost încălcat un drept prevăzut de Convenție sau Protocoalele adiționale, în hotărârea care statuează asupra fondului se pronunță și cu privire la reparația echitabilă pe care o acordă părții lezate³.

Reparația echitabilă reprezintă o compensație acordată părții lezate pentru daunele cauzate în urma încălcării unui drept prevăzut de Convenție sau de Protocoalele adiționale⁴.

Acordarea de către Curte a unei satisfacții echitabile nu reprezintă unul dintre obiectivele sale principale, ci este accesorie funcției sale de veghere a respectării de către state a obligațiilor ce decurg din Convenție, așa cum reiese din art. 19 al acesteia⁵.

Compensația poate fi de natură financiară sau poate să reprezinte o măsură individuală și/sau generală care să înlătore efectele încălcării, de exemplu, obligarea statului la *restitutio in integrum*, dacă natura încălcării permite⁶.

¹ Art. 39 din Convenție.

² Art. 44 par. 1 din Convenție.

³ Art. 41 din Convenție.

⁴ Dicționar, p. 737.

⁵ *Salah c. Olandei*, par. 70; *Nagmetov c. Rusiei*, par. 64.

⁶ *Brumărescu c. României*, hotărârea privind satisfacția echitabilă, par. 20; *Papamichalopoulos ș.a. c. Greciei*, par. 38-40 – în speță, Curtea a obligat statul pârât atât la restituirea în natură a unei suprafețe de teren, cât și la plata unei compensații bănești.